

»Još smo u barbarskom stanju dok to ne ostvarimo«

Ana Dagelić

U organizaciji Odjela za politologiju Matice hrvatske u sklopu inicijative »EU 1481«, čiji se članovi zalažu za donošenje lustracijskih zakona u Hrvatskoj, u Matičinim prostorijama u Zagrebu održana je u srijedu 2. travnja osma rasprava s temom »Tranzicijska pravda - temelj tranzicije«.

Predavanje je održao član Komisije za provođenje zakona o ispravljanju nepravdi i predsjednik Komisije Vlade Republike Slovenije za rješavanje pitanja prikrivenih grobišta Jože Dežman, moderator je bio Joško Pavković, a uvodnu riječ uputio je pročelnik Odjela za politologiju Matice hrvatske Jure Vujić. Tranzicijska pravda je znanstveno-pravni koncept koji se odnosi na zemlje koje izlaze iz konfliktnih ratnih razdoblja i koje nisu u potpunosti demokratske te nisu prigrlile elemente tržišne ekonomije, podsjetio je Vujić. »Paradoksalno mi je da Hrvatska od osamostaljenja mora raspravljati o tranzicijskoj pravdi zbog nepostojanja hrvatskoga zakona o rasvjetljavanju komunističkih zločina i zbog nedostatka institucionalnoga i društvenoga procesa suočavanja s komunističkim režimom. Kojekakve udruge i središta moći uzurpiraju koncept tranzicijske pravde da bi smjestili Hrvatsku isključivo u postkonfliktno razdoblje i tako ih je većina uspjela čak kriminalizirati Domovinski rat«, kazao je Vujić, ističući da se tranzicijska pravda odnosi ponajprije na nužnost suočavanja s totalitarnom prošlošću, bilo nacističkom ili komunističkom. Govor o tranzicijskoj pravdi u sklopu inicijative »EU 1481« odnosi se na sustav društvenih, političkih, pravnih i pravosudnih mjera za uspostavu vladavine prava i demokratskoga

sustava vrijednosti u hrvatskom društvu, zaključio je.

Moderator Joško Pavković osvrnuo se na razdoblje od početka održavanja tribina o lustraciji: »Mislim da je od prve tribine održane u ovom prostoru jako puno postignuto po pitanju lustracije. Donekle je postignuto slaganje o pojedinim pitanjima, kao što je dostupnost arhiva, što je veliki napredak za hrvatsko društvo.« Podsjetio je na dokumentarni film »Zločini komunizma u Hrvatskoj« Krešimira Čokolića, koji je prepoznao kao važan za razvoj društvene svijesti jer se javnost suočila s demistificiranjem, kako je rekao Pavković, određenih postavka iz jugoslavenske historiografije. »Napredujemo prema izradi zakonskih rješenja, veseli me što vidim da pripadnici različitih političkih grupacija iskazuju spremnost da se pitanje lustracije razriješiti«, ocijenio je.

Jože Dežman uvodno je podsjetio da postoji društvena obveza da se onim događajima koji su vremenski bliži, misleći pritom na Domovinski rat, treba najprije posvetiti, pa se iz pozicija definiranih u suočavanju s bližom prošlošću može suočavati i s daljom. Navodeći primjer slovenskoga rada na rasvjetljavanju povijesne istine, Dežman je istaknuo mogućnost vrijednoga dijaloga Hrvatske i Slovenije.

Ako je antifazišizam vrijednota, onda je to i antikomunizam

»Što se tiče tranzicijske pravde, to je poprilično praktična stvar: treba kazniti krivce i rehabilitirati žrtve. Tranzicija nije završena. Pojam totalitarne povrijeđenosti vrijedi za obje nacionalne pozicije. Ako je antifazišizam vrijednota, onda je i antikomunizam vrijednota«, naglasio je Dežman, govoreći da danas u demokraciji postoji revolt protiv totalitarnoga sustava te se ističe vrijednost nenasilja. Govoreći o pojmovima pravde i katastrofe, Dežman je obja-

snio da su Hrvatska i Slovenija najviše povezane po razdoblju od dva mjeseca poslije Drugoga svjetskoga rata. Podsjetio je i na broj žrtava: »Okolo stotinu tisuća je ubijenih na teritoriju Slovenije. Neke procjene govore o 330 tisuća, a u svakom slučaju ne manje od 250 tisuća na području bivše Jugoslavije. To je takav obujam da je sasvim neozbiljno govoriti o Srebrenici kao najvećem zločinu nakon Drugoga svjetskoga rata.«

Podsjetivši na Ženevske konvencije, Dežman je pojasnio da je država u kojoj se nalaze groblja dužna s državom iz koje su žrtve uspostaviti odnos: »Za Hrvate i Slovence to znači poprilično velik rad koji treba obaviti i po tranzicijskoj pravdi pokopati žrtve, vratiti im dignitet i čovječnost. To je posao koji je minimalan za povratak naših društava u normalno stanje. Još smo u barbarskom stanju dok to ne ostvarimo.« Dežman se osvrnuo na dugogodišnji slovenski rad na rješavanju pitanja prikrivenih grobišta: »Sve dok žrtve nisu pokopane, dok ne znamo istinu, ne možemo biti zadovoljni: ni kao znanstvenici ni kao javnost, a kao nacija i država ne ćemo imati tranziciju.«

Suradnja između slovenske i hrvatske Vlade po pitanju pokopa žrtava važno je pitanje za tranzicijsku pravdu, a važno je i pitanje kulturne suradnje. U jamama su nađeni brojni predmeti koji su pripadali žrtvama te se postavlja pitanje kako će ti predmeti doći do hrvatske javnosti. »Antropologija žrtve koja svjedoči o svojim posljednjim trenucima još je jedna razina na kojoj treba pokrenuti kulturni dijalog. Razina pravde i lustracije je i razina dijaloga. To je ono što treba graditi kvalitetu odnosa u društvu: investicija u dijalog i u temeljno poštovanje među ljudima.«

Svoje predavanje Dežman je zaključio govorom o pokopu žrtava na Teznom: »To je po procjeni najveće stratište Hrvata u vašoj povijesti. Također, bilo bi razumno da središte spomen-svečanosti za Bleiburg bude na Teznom, tu je epicentar, imamo ozbiljnu namjeru da to tako bude za nekoliko godina. Mislim da bi to trebalo odrediti kao pravac za sređivanje tranzicijskih problema i balansiranja međudržavnih odnosa.« ■